

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Katedra politologie

Volební a stranický systém ve Švýcarsku
a jejich vzájemný vliv s ohledem na
změnu volebního systému v roce 1918

Bakalářská diplomová práce

Lucie Dvořáková

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Šedo, PhD.

UČO: 109029

Obor: Politologie

Imatrikulační ročník: 2004

Brno, 2007

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a k jejímu zpracování použila pouze prameny uvedené v seznamu literatury a použitých zdrojů.

Vižina, 16. prosince 2007

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce, Mgr. Jakobovi Šedovi, PhD., za jeho cenné rady, připomínky a pomoc při zpracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Politický systém Švýcarska	
1.1 Zásadní historické momenty a základní pilíře současnosti.....	6
1.2 Rozdělení moci a federální orgány.....	7
1.3 Švýcarsko jako stát s „polopřímou demokracií“.....	9
2. Volební systém na federální úrovni	
2.1 Historické momenty vývoje volebního systému a volebního práva.....	11
2.2 Nový volební systém po roce 1918.....	12
2.3 Volební systém v současnosti a principy volby.....	13
3. Stranický systém	
3.1 Zařazení stranického systému.....	15
3.2 Vývoj stranického systému.....	16
3.3 Politické strany.....	18
4. Interakce volebního a stranického systému.....	23
4.1 Zavedení většinového volebního systému a jeho účinky.....	24
4.1.1 Působení stranického systému na volební systém před rokem 1918.....	25
4.1.1.1 Vliv vládnoucí FDP na nastavení volební praxe.....	25
4.1.1.2 Volební obvody.....	25
4.1.1.3 Stranický systém před rokem 1918.....	27
4.1.1.4 Pokusy menšinových politických stran o prosazení změny.....	29
4.1.2 Rok 1918 a události, které mu předcházely.....	29
4.2 Poměrný volební systém a jeho účinky.....	33
4.2.1 Poměrný systém ve švýcarském prostředí.....	33
4.2.2 Poměrný systém na kantonální úrovni před rokem 1918.....	34
4.2.3 Proměny stranického systému po roce 1918.....	34

4.2.4 Volební obvody po roce 1918.....	37
4.2.5 Vliv poměrného volebního systému na složení Spolkové rady.....	37
4.3 Stranický a volební systém od roku 1959.....	38
Závěr.....	40
Použitá literatura.....	42
Internetové zdroje.....	45

Rozsah práce (text a poznámkový aparát) 69 173 znaků vč. mezer.

Úvod

Volební a stranické systémy se stávají často předmětem politologických výzkumů. Jde zejména o zkoumání možných vlivů volebního systému na podobu systémů stranicko-politických. Stejně tak se otázkou stává, který z typů volby je „nejlepší“ a který zajistí „spravedlivou“ reprezentaci.

V této bakalářské práci jsem se zaměřila na volební a stranický systém Švýcarska a jejich vzájemný vztah s ohledem na rok 1918. V tomto roce došlo k přijetí nového textu ústavy, který zakotvil nový volební systém, zcela pozměňující dosavadní volební praxi.

Protože je Švýcarsko zemí se zcela specifickým politickým systémem, v jehož prostoru je několik zvláštností, které nejsou v evropském regionu až tak obvyklé, v úvodní části bude krátce zmíněn obecně politický systém a jeho nejdůležitější charakteristiky. Základní principy formálního vymezení švýcarského politického systému zůstaly de facto nepozměněné od roku 1848 až dodnes.

V další části bude pojednáno o volebním systému z hlediska jeho postupných proměn a utváření. V závěru pak také zmínka, jak funguje v současnosti. Stejně tak bude pozornost věnována vývoji systému stran od roku 1848. Větší důraz je kladen na politické subjekty, které se konstituovaly před rokem 1918 a na ty, které se v tomto roce účastnily prvních parlamentních voleb po změně volebního systému.

Druhý oddíl práce se bude směřovat již více k vzájemnému ovlivnění a pozicím obou systémů před a po roce 1918. Půjde o pokus zmapování tehdejšího postavení politických stran a jednotlivých politických proudů, stejně jako o účinky, kterými se projevil do roku 1918 používaný většinový volební systém a od roku 1919 systém poměrný ve vztahu na stranický systém.

1. Politický systém Švýcarska

1.1 Zásadní historické momenty a základní pilíře současnosti

Při utváření politického systému současného švýcarského státu sehrál významnou roli vývoj jeho uspořádání. Základním prvkem se stalo zakotvení myšlenky volnějšiho uskupení. Od počátku proto vznikala jakási unie států, ze které až později vznikl moderní spolkový stát. Tento vývoj se promítl především do dnešního postavení jednotlivých kantonů a polokantonů v rámci federace. Nyní disponuje z celkových 26 spolkových zemí¹ každá relativně širokou autonomií a může zasahovat do tvorby legislativy federace (Kaufmann et al. 2005: 122).

Základním „kamenem“ pro švýcarský politický systém byla ústava přijatá po občanské válce v roce 1848. V této listině byly vymezeny základní principy spolkového státu, stejně jako kompetence jednotlivých zemí². Ústava počítala s relativně širokou autonomií pro spolky³, stejně jako zaručovala práva občanů, z nichž nejvýznamnějším bodem bylo právo občanů na možnost revize ústavy (Jeřábek 2005: 243-245).

Ústava prošla významnější revizí v roce 1874. Pozměněná listina byla přijata za účelem posílení spolkového státu v souvislosti s neklidnou situací v Evropě, která byla zapříčiněna prusko-rakouskou válkou. Samotný text se zaměřil na posílení federálních orgánů k rámci jednoty politického prostoru celé federace (Tschäni 1990: 65). Významným bodem revize bylo zavedení institutu federálního referenda. Částečné novelizace následovaly později a v roce 1891 byla zavedena lidová iniciativa (Kreis 1995: 40).

Jednou z nejvýznamnějších konstitučních změn se stalo v roce 1918 přijetí poměrného volebního systému pro volbu do dolní komory Federálního

¹ 20 kantonů (*Aargau, Bern, Freiburg, Genf, Glarus, Graubünden, Jura, Luzern, Neuenburg, Schaffhausen, Schwyz, Solothurn, St. Gallen, Tessin, Thurgau, Uri, Waadt, Wallis, Zug, Zürich*) a 6 polokantonů (*Appenzell-Innerrhoden, Appenzell-Ausserrhoden, Baselstadt, Baselland, Unterwalden-Obwalden a Unterwalden-Nidwalden*)

² Do kompetencí státu spadala oblast peněžní, celní a poštovní politiky, zajištění vnitřního uspořádání a řádu, právě jako potvrzení nezávislosti v případě vnějšího ohrožení skrze armádu (Linder 1997: 446).

³ Toto nastavení funguje do současnosti, kdy federální vláda kontroluje pouze kolem 30% z celkového státního rozpočtu (Linder – Steffen 2006: 5).

shromáždění (*Bundesversammlung*). Nahrazoval tak dosavadní volbu prováděnou na základě principů většinové volby (Hloušek 2005: 325).

Současný moderní stát je vystavěn na třech základních pilířích, a to na základě stability, kontinuity a vyváženosti postavení různých menšin (Rhinow – Huber-Hotz 1995: 49). Jde zejména o zajištění stability a vyváženosti skrze neustálou kooperaci mezi federální, kantonální a lokální úrovní. Tato vyváženost se ve Švýcarsku týká hned několika oblastí⁴. Významnější se pro utváření politického, především však stranického systému stala náboženská problematika. Dva hlavní proudy ovlivnily významně formování a ideologickou orientaci politických uskupení⁵.

Hlavní roli však hraje dodnes ústavní listina, ve které jsou zakotveny tři zásadní oblasti týkající se uspořádání švýcarského státu, jsou jimi: práva švýcarského lidu, organizační uspořádání státu a pravomoci, kterými disponuje, a způsob, jakým jak se v zemi odehrává zákonodárný proces. Všechny zákony musí mít ústavní základ a nesmějí být v žádném případě v rozporu s ústavní listinou (Švýcarské helsinské sdružení 1994: 40).

1.2 Rozdělení moci a federální instituce

Státní moc je dělena podle demokratických principů do tří na sobě nezávislých složek: legislativy, exekutivy a judikativy.

Základním pilířem švýcarské legislativní moci je Federální shromáždění – parlament (*Bundesversammlung*). Tento zákonodárný orgán je tvořen dvěma komorami – Národní radou (*Nationalrat*) a Stavovskou radou (*Ständerat*)⁶. První

⁴ Jazyková problematika se týká čtyř skupin zastoupených ve švýcarském státě, jde o německou, francouzskou, italskou a rétorománskou část obyvatel. Dnes však již národnostní různost není relevantním faktorem pro podobu politického systému, resp. stranického systému. Všechny větší politické subjekty mají tendence rozvíjet svou činnost ve všech jazykových regionech.

⁵ Na jedné straně stojí křesťanští demokraté zastupující proud katolický, na straně druhé pak evangelická, liberální a lidová strana, které reprezentují protestantský proud (Škaloud 1993: 163).

⁶ Národní rada je složena z 200 poslanců. V současnosti připadá jeden poslanecký mandát v přepočtu zhruba na 36 000 obyvatel (Švýcarský parlament 2007). Stavovská rada se skládá ze 46 reprezentantů. Každý kanton si volí dva zástupce, polokantony mají po jednom zástupci (Švýcarský parlament 2007).

z nich představuje zastupitelský orgán švýcarského lidu jako celku a druhá komora poté reprezentuje zájmy jednotlivých spolkových zemí. Pravomoci a kompetence jsou oběma komorám vyměřeny ústavou a jsou stejné (Kaufmann 2005: 43-44). Švýcarsko tedy funguje jako parlamentní demokracie s přímo voleným dvoukomorovým zákonodárným sborem, při čemž pozice obou komor je vyvážená⁷ (Hloušek 2005: 326).

Exekutiva je první v řadě zvláštností švýcarského politického systému. Na rozdíl od většiny států západní Evropy neexistuje ve Švýcarsku individuální hlava státu. Jediná postava federálního prezidenta je nahrazena existencí sedmičlenné Spolkové rady (*Bundesrat*), která v některých situacích jako hlava státu vystupuje a plní její funkci. Švýcarská vláda je volena parlamentem na dobu čtyř let bezprostředně po parlamentních volbách (Spolkové instituce Švýcarska 2007).

Pro obsazení sedmi míst ve federální vládě je používán specifický matematický vzorec tzv. „magická formule“ (*Zauberformel*)⁸. Jde o princip, podle něhož jsou místa přerozdělována čtyřem nejsilnějším politickým stranám v poměru 2:2:2:1⁹. Magická formule byla používána od roku 1959 bez jakýchkoli změn až do roku 2003, kdy došlo k malé obměně (Koubek 2007: 15-16)¹⁰.

Na pozici prezidenta Spolkové rady je vždy na dobu trvání jednoho roku zvolen jeden z členů rady. Znovuzvolení není možné. Prezident plní ve většině případů reprezentativní a čestné funkce, protože jeho postavení není oproti ostatním členům rady nijak odlišeno a disponuje identickými pravomocemi jako všech šest ostatních členů (Jeřábek 2005: 246).

Mezi Spolkovou radou a Federálním shromážděním panuje podle ústavy zvláštní vztah. Spolková rada je ústavně odpovědná Federálnímu shromáždění, které je v ústavě zakotveno jako nejvyšší státní orgán švýcarské konfederace.

⁷ Švýcarský parlament bývá také nazýván *Milizparlament*, protože jeho členové nejsou profesionálními politiky a mimo poslanecký mandát vykonávají ještě své zaměstnání (Caramani 2000: 907).

⁸ Někdy také „kouzelná formule“.

⁹ Po dvou místech získává Svobodomyšlná demokratická strana, Sociálnědemokratická strana, Křesťanskodemokratická strana a jedno místo připadá Lidové straně. Takto magická formule přerozdělovala vládní místa až do roku 2003, kdy bylo jedno místo přesunuto z Křesťanskodemokratické strany na Lidovou stranu (Jeřábek 2005: 246).

¹⁰ Mimo magickou formuli se také bere ohled na soudobou strukturu společnosti a v sedmičlenné vládě by měly být zastoupeny různé segmenty.

S tím souvisí také ústavní uspořádání, podle něhož veškerá moc vychází z lidu. Přímo volené shromáždění je proto nejvýše postavený orgán. Spolková rada odvozuje svou legitimitu z parlamentu (Škaloud 1993: 166).

Třetím základním „kamenem“ státní moci je tradičně nezávislá moc soudní. To, jak švýcarské soudy pracují a jaké mají kompetence, je zcela v rukách jednotlivých kantonů. Kantonální soudy se při své činnosti, rozhodování a při soudních řízeních řídí jak kantonálními, tak také federálními zákony. Na federální úrovni pak existuje Spolkový soud (*Bundesgericht*) a Soud sociálního pojištění (*Versicherungsgericht*) (Jeřábek 2005: 256-257).

1.3 Švýcarsko jako stát s „polopřímou demokracií“

Prvky přímé demokracie jsou v evropském regionu nejvíce užívány právě ve Švýcarsku. Skrze ně se mohou obyvatelé neustále podílet na tvoření legislativy, a to zejména pokud jde o změny zákonů či revizi ústavy.

Přímá demokracie však není uplatňována vždy a lid nerozhoduje ve všech oblastech, proto bývá švýcarský politický systém v mnoha případech označován jako „polopřímá demokracie“, tedy společné působení lidu, parlamentu a vlády (Linder 1997: 453). Lid participuje v politickém rozhodování prostřednictvím referenda a lidové iniciativy. Oba způsoby jsou zakotveny v ústavě, referendum od roku 1874 a lidová iniciativa 1891 (Rhinow – Huber-Hotz 1995: 53).

Referendum může podle federální ústavy probíhat dvěma způsoby, a to buď fakultativně, nebo obligatorně. Obligatorně v případech schválení změn ústavy a při rozhodování o vstupu Švýcarska do národního společenství či mezinárodní organizace¹¹. Fakultativní referendum probíhá zejména při schvalování zákonů nebo jejich změnách. Musí být vyvoláno lidovou iniciativou společně se získáním 50 000 podpisů občanů s platným hlasovacím právem. Usnesení parlamentu je podřízeno vůli lidu, tedy výsledku referenda (Lutz 2006: 48-49).

¹¹ Při obligatorním referendu je brána v potaz jak většina všech hlasů občanů, tak většina hlasů spolkových zemí. Každý z kantonů disponuje jedním hlasem a polokanton polovinou hlasu (Linder 1997: 453). Pro přijetí návrhu musí být dosaženo většiny obou zainteresovaných, jak lidu, tak hlasujících kantonů (Kaufmann et al. 2005: 139).

Lidová iniciativa může být užita k vyjádření požadavku na změnu zákonů, popř. požadavek na zavedení zákona nového. Jde však o prostředek používaný pouze na kantonální úrovni, na federální úrovni neexistuje zákonná iniciativa, nýbrž pouze iniciativa ústavní. Pro takovou je třeba shromáždit 100000 podpisů občanů, kteří disponují hlasovacím právem. Občané mohou tímto způsobem vyjádřit návrh na změnu ústavy, a to buď částečnou (*Partialrevision*), nebo úplnou změnu (*Totalrevision*) (Jeřábek 2005: 249-250).

2. Volební systém na federální úrovni

2.1 Historické momenty vývoje volebního systému a volebního práva

Ve vývoji švýcarského volebního systému se v průběhu moderní historie po ustavení švýcarského státu v roce 1848 odehrálo několik významných změn, které poté měly dopad na celkovou podobu politického systému. Stejně tak volební právo bylo rozšiřováno velmi pozvolna.

Poté, co byla v roce 1848 přijata lidovou iniciativou nová ústava, bylo zavedeno všeobecné a rovné hlasovací právo pro muže, kteří překročili věkovou hranici dvaceti let. Prozatím se jednalo o volební právo na úrovni kantonální. Teprve až v roce 1850 vstoupil volební zákon do platnosti na federální úrovni (Caramani 2000: 907).

Volební systém byl zakotven v nové ústavě. Tato listina stanovila, že Národní rada (*Nationalrat*) bude naplňována reprezentanty zvolenými na základě většinového volebního systému. Volbu do druhé komory parlamentu, do Stavovské rady (*Ständerat*), ústava nespécifikovala. V důsledku toho byla volba jednotlivých reprezentantů do druhé komory v jednotlivých kantonech nejednotná, někde probíhala přímou cestou, v některých oblastech byli reprezentanti voleni nepřímou (Lutz 2004: 280).

Ústava stanovila, že většinový volební systém bude na federální úrovni užíván jak v jednomandátových, tak také v obvodech s více než jedním mandátem. Počet jednotlivých volebních obvodů, stejně jako počet mandátů v nich, se staly na dlouhou dobu předmětem diskuzí. Ačkoli v roce 1850 Spolková rada prosadila volební obvody se čtyřmi mandáty, skutečnost byla odlišná. Na celém území Švýcarska existoval mezi lety 1848 až 1918 proměnlivý počet volebních oblastí, který se pohyboval mezi 47 a 52. V rámci těchto obvodů se lišil počet přidělovaných mandátů a pod tlakem Svobodomyšlné demokratické strany byly vytvořeny volební obvody s jedním, dvěma, třemi a čtyřmi mandáty (Lutz 2004: 281).

Samotné volby pak probíhaly ve třech kolech. V prvním a druhém kole bylo zapotřebí získat absolutní většinu hlasů za volební účasti většiny oprávněných voličů. V posledním, třetím kole již kandidátům pro zvolení

postačila většina prostá (Lutz 2006: 46). V prvním kole byli zvoleni ti kandidáti, kteří získali absolutní většinu ze všech hlasů (platných i neplatných). Všichni kandidáti, kterým se nepodařilo dosáhnout absolutní většiny v prvním kole, se mohli zúčastnit kola druhého. V případě, že i po druhém kole zůstalo několik mandátů neobsazených, do třetího kola postoupili nejsilnější kandidáti v počtu, který dosahoval trojnásobku neobsazených mandátů (Caramani 2000: 907).

Dalším mezníkem, který předznamenal změny v průběhu volebního procesu, byl v roce 1872 nově přijatý národní volební zákon. Poprvé ve švýcarské historii probíhaly volby všeobecné, rovné a nyní navíc také tajné. Právním volit disponovali nadále pouze muži. V prvním kole byla nyní požadována absolutní většina ze všech platných hlasů oproti dřívější většině ze všech hlasů (Caramani 2000: 907, 912).

Na přelomu století byl přijat nový volební zákon, který stanovil dvojkolový systém volby. Tento zákon znovu upravil podmínky pro zvolení. V prvním kole musel kandidát získat absolutní většinu hlasů, v kole druhém stačil ke zvolení získat prostou většinu hlasů. V této době totiž docházelo k tomu, že většina mandátů byla obsazena již v kole prvním, proto se druhé konalo pouze v některých větších městech, kde tomu tak nebylo (Lutz 2004: 282).

2.2 Nový volební systém po roce 1918

Takto probíhal volební proces permanentně až do roku 1919, kdy byl poprvé použit jiný volební systém. O rok dříve, tedy v roce 1918, došlo k revizi ústavy a v novém textu byl přijat nový volební systém pro volby do dolní komory švýcarského parlamentu. Namísto většinového volebního systému byl přijat a zaveden systém poměrný, který zcela pozměnil dosavadní volební praxi ve švýcarském politickém systému. Nastavení aktivního volebního práva zůstalo stejné jako v předchozích obdobích, všeobecné, rovné a tajné volební právo pro muže od věku dvaceti let. Poměrný volební systém byl přijat díky lidové iniciativě, která proběhla po skončení první světové války (Lutz 2004: 279).

Nový volební systém sebou přinesl rovněž novou podobu volebních obvodů. Za volební obvody byly označeny jednotlivé kantony a polokantony.

Samotná volba probíhala podle principů poměrného systému přímo a tajně. K přepočtu hlasů na mandáty byla užívána Hagenbach-Bischoffova metoda. Aby bylo redukováno možné následné štěpení stranického systému, zavedly některé z kantonů určitou hranici (uzavírací klauzuli) pro vstup do parlamentu (Historický lexikon Švýcarska 2007).

Specifickým se pro volební systém Švýcarska ve dvacátém století stalo několik dodatečných úprav volební praxe, jsou to: kumulování, panašování a škrtnání. Voličům je dovoleno přeškrtnávat zcela volně v kandidátních listinách a jejich upravování podle vlastních preferencí a bez ohledu na stranickou příslušnost jednotlivých kandidátů. Každý volič disponuje tolika hlasy, kolik je obsazováno mandátů. Podle nového volebního zákona má každý kanton přinejmenším jednoho reprezentanta (Caramani 2000: 910).

Poslední změnou bylo zavedení volebního práva pro parlamentní volby a hlasovacího práva v referendech konečně také pro ženy po dosažení věku dvaceti let v roce 1971 (Kaufmann et al. 2005: 101). V tomto ohledu je Švýcarsko jednou z mála zemí, kde nebylo volební právo pro ženy přijato ani krátce po druhé světové válce. V některých kantonech dokonce ještě v průběhu osmdesátých let ženy volebním právem nedisponovaly. Absolutní extrém znázorňuje polokanton Appenzell-Innerroden, kde bylo volební právo ženám přiznáno až na základě rozhodnutí Spolkového soudu v roce 1991 (Hloušek 2005: 328). V tomtéž roce došlo ke snížení věkové hranice pro možnost volit své delegáty do Národní rady na 18 let.

2.3 Volební systém v současnosti a principy volby

Volební právo je jedním ze základních práv občana. Jde fakticky o možnost participace všech způsobilých občanů na politickém životě dané země. Způsobilost je určována zejména věkem a psychickou svéprávností jedince. Možnost volby má několik podob, základními typy jsou pak volba přímá, kdy volič odevzdá svůj hlas přímo určité straně či kandidátovi, či volba nepřímá, kdy si občané zvolí určitý sbor reprezentantů nebo volitelů, kteří volbu provedou.

V současné době je ve Švýcarsku používán pro přímou volbu reprezentantů do dolní komory švýcarského parlamentu poměrný volební systém s několika specifickými úpravami¹². Jde o možnosti voličů pro vyjádření svých preferencí jak politické straně, tak jednotlivým kandidátům.

Švýcarský volební systém je systémem s volnou kandidátkou. Techniky a mechanismy, které přímo ovlivní průběh a určitým způsobem také výsledek voleb a které se zaslouží o povolební strukturu stranického systému Švýcarska, lze jasně charakterizovat a vymezit jejich principy.

První ze zvláštních způsobů užívaných při volbách je tzv. škrtnání. Tímto způsobem si může volič vybrat jen ty kandidáty, které chce opravdu zvolit a mít je na kandidátní listině. Pokud chce volič přidělit svůj hlas určité kandidátce, ale nesouhlasí s volbou určitého jedince, švýcarský volební zákon mu umožňuje toto jméno prostě přeškrtnout. Dalším argumentem hovořícím ve prospěch tohoto způsobu výběru kandidátů je skutečnost, že volič má možnost blíže vyjádřit své preference a posunout jméno upřednostněného kandidáta strany výše na stranické kandidátce.

Další specifickou možností je možnost tzv. kumulování. To je založeno na možnosti oprávněného voliče přidělit jednomu jménu – kandidátovi více než pouze jeden hlas, současně však zůstává podmínkou, že jedno jméno se na jedné kandidátce může objevit pouze dvakrát. Může tak být vyjádřena voličova preference či podpora především jedinému jménu.

Poslední zvláštností švýcarských voleb je tzv. panašování. Tato metoda je naprostou zárukou volnosti voličů, kteří si díky němu mohou vytvořit de facto svou vlastní kandidátku. Panašovat, tedy „dopisovat“ či „vyměňovat“ může volič jakéhokoli kandidáta z libovolné stranické kandidátky, a to bez ohledu na stranickou příslušnost jednotlivých členů stran. Jména může doplnit buď na prázdné řádky, nebo za přeškrtnutá jména na kandidátce (Tschäni 1990: 139-147).

¹² Volby do Stavovské rady se řídí stále podle legislativy jednotlivých kantonů. Ve většině z nich jsou zástupci do druhé komory parlamentu voleni podle zásad většinového volebního systému (Hloušek 2005: 327).

3. Stranický systém

3.1 Zařazení stranického systému

Stejně jako do všech oblastí veřejného života ve Švýcarsku, tak také do podoby stranického systému se promítlo a promítá státní zřízení, které je někdy pro určitou tendenci k decentralizaci a relativně širokou autonomii jednotlivých spolků označováno za konfederaci. Stranické systémy se diferencují nejen v rámci určitých regionů, ale také na úrovni jednotlivých spolkových zemí. Na federální úrovni jsou však relevantní strany, které ve většině případů působí také ve všech kantonech¹³.

S určitými problémy se může potýkat pokus o zařazení švýcarského stranického systému do určité klasifikace. Blíže se tímto problémem snažil zaobírat Giovanni Sartori¹⁴. Podle jeho klasifikace stranických systémů lze určit dvě jejich kategorie – první z nich je *formát* stranického systému. Formát je určen počtem stran, tedy stupněm fragmentace stranického systému¹⁵. Druhou kategorií je *typ* stranického systému, který je definován v závislosti na ideologickou vzdálenost jednotlivých politických stran (Sartori 2005)¹⁶.

G. Sartori označil švýcarský stranický systém jako umírněný pluralismus (Sartori 2005: 158), který je charakterizován jako systém, ve kterém se nachází tři až pět relevantních politických stran. K tomuto *typu* stranického systému je přiřazen *formát* omezeného pluralismu. Pro něho je typickým jevem koaliční vláda složená alespoň ze tří relevantních stran a nevelká ideologická vzdálenost mezi jednotlivými politickými subjekty (Sartori 2005: 190-191).

¹³ Je třeba podotknout, že pro švýcarské strany je typická jejich organizace, při čemž hlavní úlohu hrají strany na úrovni jednotlivých kantonů. V rámci federálního stranického systému jsou politické strany spíše volněji organizacemi. Celý stranický systém Švýcarska je de facto složen z 26 samostatných stranických scén, uvnitř kterých je vyjma celonárodních stran také přes 180 kantonálních a přes 5000 lokálních politických formací (Hloušek 2005: 328).

¹⁴ Sartori, G. (2005): *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu*. CDK, Brno 2005

¹⁵ V souvislosti se švýcarským stranickým systémem přichází v úvahu dva formáty, a to omezený pluralismus a extrémní pluralismus.

¹⁶ Mimoto to odlišil politické strany na relevantní a nerelevantní, podle toho, zda strana disponuje koaličním nebo vyděračským potenciálem. Pokud nemá ani jedno, je irrelevantní.

Vít Hloušek¹⁷ se však zmiňuje o několika skutečnostech, které by takovéto zařazení vylučovaly. Jde zejména o otázku relevance některých politických stran, které ačkoli na federální úrovni relevanci nemají, mohou být i při malém parlamentním zastoupení významné v některém z kantonů. Proto by Švýcarsko mohlo spadat do *formátu* extrémního pluralismu¹⁸. V závislosti na ideologickou vzdálenost jednotlivých stran, však nelze švýcarskému stranickému systému přiřadit *typ* polarizovaného pluralismu¹⁹. Proti *formátu* umírněného pluralismu staví fenomén „magické formule“, skrze kterou nedochází k alternaci vlád (Hloušek 2005: 342).

V závislosti na problematickém zařazování švýcarského stranického systému a sporné jevy z hlediska klasifikací bývá označován jako model *sui generis*.

3.2 Vývoj stranického systému

Vývoj stranického systému lze rozdělit na několik základních fází. První začala hned po založení moderního státu v roce 1848. Došlo zde k utváření prvních politických uskupení a vytvoření základů pro budoucí podobu stranic ve Švýcarsku. Ve většině případů šlo o strany či skupiny tzv. honorační (elitářské).

V druhé polovině devatenáctého století vznikaly strany zcela specifickým způsobem, a to jako skupiny, které přímo organizovaly voliče (Hloušek 2005: 329). Vazby voličů na určitou politickou stranu nachází své kořeny zde.

Ke konci první etapy kolem roku 1918 dochází na švýcarské politické scéně stejně jako v ostatních státech Evropy ke změnám a k určitému rozmachu nových politických proudů. Na konci devatenáctého století je stále silnější, tak jako jinde v Evropě, proud sociální demokracie, který podmiňuje vznik „masových“ stran. Formování nových stran je také v přímé souvislosti se změnou volebního systému, který byl zaveden při novelizaci ústavy. Tato skutečnost

¹⁷ Hloušek, V. (2005): *Švýcarsko*, in: Strmiska, M. – Hloušek, V. – Kopeček, L. – Chytilík, R. (2005): *Politické strany moderní Evropy*. Praha, Portál.

¹⁸ Tento formát se vyznačuje existencí více než 5, 6 politických stran.

¹⁹ Jehož typickým znakem je právě velká ideologická vzdálenost politických subjektů.

měnila dosavadní nastavení, kdy na federální úrovni měly relevanci pouze určité politické formace²⁰. Stranický systém se začal rozvíjet v důsledku snah o skutečnou reprezentaci všech segmentů a subkultur v tehdejší společnosti.

Stranický systém Švýcarska byl a je tvořen politickými stranami, které se podle svého zaměření či podle základní ideologie a cílové voličské skupiny mohou dělit podle několika kritérií. První roztřídění je přímým následkem nejsilněji působící konfliktní linie *vlastníci – pracující*, která zajistila dělení politických stran do dvou „táborů“. V první řadě jde o tzv. strany „občanské“ (*bürgerliche Parteien*), mezi které se řadí svým programem *Svobodomyšlná demokratická strana Švýcarska* (FDP), *Švýcarská lidová strana* (SVP) a *Křesťanskodemokratická strana Švýcarska* (CVP). Do této skupiny jsou někdy řazeny i další menší politické strany. Druhou skupinu tvoří „levicově orientované“ strany. Hlavními reprezentanty jsou poté *Sociálnědemokratická strana* (SP) a *Zelená strana Švýcarska* (*Grüne*) (Jud 2007). Ačkoli v programových otázkách existují určité difference, je na druhé straně patrné, že konečná odlišnost v obou táborech, co se stranických programů a odpovědí na nejrůznější aktuální otázky týká, není až tak vyhraněná.

V současnosti jsou největší politické strany, které mají relevanci jak na federální, tak na kantonální úrovni, označovány jako „strany vládní“ (*Bundesratparteien*). Z dlouhodobého hlediska se jedná o čtyři poměrně stabilní politické aktéry, kteří formují hlavní linii švýcarské politiky. Jde o Švýcarskou lidovou stranu, Sociálnědemokratickou stranu Švýcarska, Svobodomyšlnou demokratickou stranu Švýcarska a Křesťansko-demokratickou lidovou stranu Švýcarska. Tyto čtyři mají již od roku 1959 stálé zastoupení v sedmičlenné federální vládě (*Bundesratu*).

Z hlediska tradice vznikly politické formace podílející se na vládě na základě třech hlavních myšlenkových proudů 19. století liberalismu, konservatismu a demokratického socialismu (Linder 1997: 462).

²⁰ Zejména pak skupiny a strany zastupující proud radikální, demokratický a liberální.

3.3 Politické strany

V následující podkapitole budou charakterizovány jednotlivé politické strany. Nejprve „vládní“ strany, které se transformovaly z původních politických proudů 19. století. Poté stručný popis politických stran, které měly své zastoupení v parlamentu v období změny volebního systému. Na závěr jen krátká zmínka o dalších politických stranách, které vznikaly v průběhu dvacátého století.

Nejdéle působící politické subjekty odkazují velmi často na svůj vývoj a minulost. Co se témat týče, jsou velmi často zdůrazňována především: aktuální problémy a otázky, neutralita Švýcarska, odmítavý postoj proti migraci, decentralizace v rámci federace a také důraz na základní lidská práva a svobody, stejně jako na sociální politiku.

Jednou z nejdéle působících „vládních“ stran vůbec je Svobodomyšlná demokratická strana Švýcarska (*Fresinnig-Demokratische Partei der Schweiz – Parti radical-démocratique Suisse – Partito Liberal-Radicale Svizzero*, FDP/PRD/PLR)²¹. Jako největší a nejsilnější politická formace měla v 19. století na politické scéně takřka „monopolní“ pozici. Strana vznikla v roce 1894 a skládala se z více radikálně a liberálně orientovaných proudů. Tato heterogenní struktura se později projevovala skrze oddělení několika frakcí, z nichž poté vznikaly nové politické strany²² (Hloušek 2005: 337). Strana sama se označuje za liberální stranu a za hlavního nositele myšlenek moderního švýcarského státu, u jehož zrodu stála²³. Jako hlavní uznává hodnoty liberalismu, demokracie a svobody. Základními tématy jsou poté tolerance a vědomí určité zodpovědnosti (Svobodomyšlná demokratická strana Švýcarska 2007). Jedním z hlavních témat je kontakt na oblast průmyslu a bankovní sektor. Zastupuje zájmy střední třídy a drobných podnikatelů. Mimoto je také zastáncem určité míry decentralizace a naprosté neutrality Švýcarska. Řešení pro problematiku migrace vidí v důsledné kontrole (Jeřábek 2005: 261; Škaloud 1993: 171).

²¹ Tato strana působila ve vládě téměř dominantně do roku 1891, stala se tak stranou s nejdelším zastoupením vládě na světě (Škaloud 1993: 171).

²² Nejprve se oddělila Liberální strana Švýcarska v roce 1913, o čtyři roky později pak Švýcarská rolnická, živnostenská a měšťanská strana, v roce 1919 Evangelická lidová strana.

²³ To představuje jako svou největší přednost – kontinuita s historií švýcarského moderního státu.

Další „vládní“ stranou je Sociálnědemokratická strana Švýcarska (*Sozialdemokratische Partei der Schweiz – Parti Socialiste Suisse – Partito Socialista Svizzero – Partida Socialdemocratica de la Svizra*, SPS/PSS). Vznikla v roce 1888 jako zástupce sociálně demokratického proudu a tradičně patřila k opozičnímu proudu. Již o dva roky později byla zastoupena v Národní radě a stala se další významnou politickou silou švýcarského politického systému (Sociálnědemokratická strana Švýcarska 2007). Původně marxistická strana prošla ve dvacátých a třicátých letech 20. století významnými změnami. V roce 1921 se od ní odtrhla Komunistická strana Švýcarska²⁴. Definitivní posun ve vývoji strany znamenalo přijetí zcela nového stranického programu v roce 1935, který se nesl v duchu reformistické sociální demokracie (Hloušek 2005: 339). Co se programových otázek týká, je SPS zastáncem ustálení politiky sociálního zabezpečení a propagátorem zohledňování ochrany životního prostředí a jeho ochrany vůbec. Jako jedno z novějších témat se v programu strany objevila problematika práv žen (Jeřábek 2005: 261).

Třetí v řadě vznikla Švýcarská křesťanskodemokratická lidová strana (*Christlichdemokratische Volkspartei der Schweiz – Parti Démocrate-Crétien Suisse – Partito Democratico-Cristiano Popolare Svizzero – Partida Cristiandemocratica dalla Svizra*, CVP/PDC/PCD). Strana byla založena v roce 1912 jako Švýcarská konzervativní lidová strana, avšak její členové hovoří o dlouhé tradici katolicko-konzervativního proudu již před tímto rokem (Švýcarská křesťanskodemokratická lidová strana 2007). Stěžejním jsou pro stranický profil stále témata zásad křesťanské sociální nauky. Ačkoli je strana oficiálně nevyhraněná vzhledem ke konfesi, nachází největší voličskou podporu právě v katolických kantonech (Hloušek 2005: 338). Označuje se za stranu dynamického středu a velký důraz klade především na „solidaritu“ a „podporu“. Jejimi hlavními tematickými okruhy jsou především rodina a rodinná politika, stejně jako sociálně-tržní ekonomika. Základem zůstává „tradiční katolický element“ (Jeřábek 2005: 261; Škaloud 1993: 171-172). Oproti většině ostatních stran je však CVP v určitých bodech stranického programu odlišná. To se týká

²⁴ Tato politická strana se nikdy nestala významnějším politickým subjektem v rámci stranického systému.

zejména postavení k fenoménu migrace. CVP do svého programu zahrnuje také pomoc a asistenci pro integraci migrantů do společnosti.

Švýcarská lidová strana (*Schweizerische Volkspartei – Union Democratique du Centre – Unione Democratica del Centro – Uniu Democratica dal Center*, SVP/UDC) doplňuje skupinu čtyř nejsilnějších stran. Je nejmladším subjektem z „vládních“ stran, který vznikl v roce 1971 sloučením dvou stran (Rolnické, živnostenské a měšťanské strany, BGB a Demokratické strany, DP). Prohlašuje však, že SVP jako „nová“ strana reprezentuje dlouhou historii a vývoj své předchůdkyně, která vznikla již v roce 1936 jako Švýcarská rolnická, živnostenská a měšťanská strana (*Die Bauern-, Gewerbe- und Bürgerpartei*, BGB) (Švýcarská lidová strana 2007). Program strany je určován skrze podporu nezávislého Švýcarska, důraz na liberální tržní ekonomiku a na samotné občany (Švýcarská lidová strana 2007). Tato liberálně-konzervativní strana občanského středu je zastáncem protiimigrační politiky. Stejně tak se významným bodem stranického programu stal její vztah k problematice evropské integrace, který je výrazně odmítavý (Jeřábek 2005: 261).

Po volbách v roce 1919 se na politické „scéně“ objevila výrazněji některá menší politická uskupení²⁵. V následujícím výčtu jsou řazeny politické strany vzhledem k výši počtu hlasů, které získaly ve volbách v roce 1919.

Rolnická, živnostenská a měšťanská strana (*Die Bauern-, Gewerbe- und Bürgerpartei*, BGB) vznikla původně z frakce, která se v roce 1917 oddělila od FDP. Ta založila Rolnickou stranu v Curychu a o rok později v Bernu. Hlavním důvodem ke vzniku Rolnické strany bylo především to, že v FDP nebyli zemědělci dostatečně zastoupeni. V roce 1936 poté byla založena strana na federální úrovni sjednocením jednotlivých kantonálních uskupení. Definitivně BGB zanikla po sloučení s Demokratickou stranou v roce 1971, čímž byla vytvořena dnešní SVP (Švýcarská lidová strana 2007).

Liberální strana Švýcarska (*Liberale Partei der Schweiz*, LPS) je tradičním zástupcem ekonomicko-liberálního proudu. Strana byla založena v roce 1913 a ve volbách v roce 1919 získala 3,8% hlasů. V současnosti se prohlašuje za

²⁵ Některé z nich později splynula v nějakou větší stranu.

reprezentanta myšlenek, které jsou zakotveny v osvícenské filosofii, a klade důraz na základní principy, jako jsou osobní svoboda, ohleduplnost vůči ostatním, zodpovědnost a „podnikavého ducha“ jako prameny pro sociální a hospodářský pokrok lidstva (Liberální strana Švýcarska 2007).

Se ziskem 2% hlasů skončila v parlamentních volbách v roce 1919 Demokratická strana (*Demokratische Partei*, Dem). Demokratický proud se objevoval na parlamentní půdě již před rokem 1919. V jednotlivých kantonech byly zakládány Demokratické strany²⁶. Ve 30. a 40. letech se Demokráté projeví především svým odmítavým postojem proti fašismu, proti politickému katolicismu a svou podporou pro vládní zastoupení Sociálnědemokratické strany ve Spolkové radě. Důraz byl kladen rovněž na nezávislost švýcarské federace. V roce 1941 byla založena Demokratická strana Švýcarska. Tato strana zanikla po sloučení s BGB v roce 1971 (Historický lexikon Švýcarska 2007).

Evangelická lidová strana (*Evangelische Volkspartei*, EVP) je stranou středu. Je zastáncem křesťanských principů a zdůrazňuje sociální politiku a ochranu rodiny. Strana byla založena po odtržení od FDP v roce 1919 a v prvních volbách získala 0,8% hlasů. Od počátku je základem jejího stranického programu představa, že křesťanská víra musí být vyjádřena také politicky (Evangelická lidová strana 2007).

Ve stranickém systému dvacátého století figurovaly také jiné politické strany, které jsou relevantní na federální úrovni. Tyto strany zahrnují do svých programů aktuální otázky, jako jsou problematika imigrace a ekologická témata, a tím získaly voličskou podporu v rámci federace. Jako příklad lze uvést dva zástupce.

Švýcarští demokraté (*Schweizer Demokraten*, SD) představují mladší politickou stranu, která původně vznikla v roce 1961 pod názvem Národní akce (*Nationale Aktion*, NA). Programově zůstala u svých kořenů, reprezentuje proud pro „zdravý“ životní prostor švýcarského lidu, který lze zabezpečit jen rozvojem hospodářství a minimalizací přistěhovalectví (Švýcarští demokraté 2007).

²⁶ Např. v kantonu Graubünden hrála v roce 1919 založená Demokratická strana důležitou roli, zejména pak ve 30. a 40. letech.

Strana zelených (*Die Grüne Partei der Schweiz*, GPS) vznikla jako reprezentant ekologického proudu v roce 1983 (Strana zelených 2007). Prohlašuje, že se chce podílet na vytvoření decentralizované, demokratické a federalistické společnosti, která bude „žít v rovnováze s přírodou a v míru se všemi národy“ (Strana zelených 2007).

Jako další politické strany, které jsou relevantní spíše na kantonální úrovni, lze jmenovat na příklad: Ligu Ticina (*Lega dei Ticinesi*, LdT), Konfedačně-demokratickou unii (*Eidgenössisch-Demokratische Union*, EDU), Stranu práce Švýcarska (*Partei der Arbeit der Schweiz – Parti Suisse du Travail – Partito Svizzero del Lavoro*, PdA/PST/PSdL) (Hloušek 2005: 339-341).

4. Interakce volebního a stranického systému

Otázce, jakým způsobem na sebe působí volební a stranický systém, se věnovalo mnoho autorů. Častěji se však objevují zmínky o možném ovlivnění stranických systémů skrze působení volebního systému.

Petr Fiala se ve své práci zmiňuje, že určit vliv volebního systému na politický a opačně, je velmi komplikované, což vychází ze složitosti vzájemného vztahu vůbec. Vyvozuje však obecné závěry, které se vystihují, že každý volební systém omezuje počet stran v parlamentě a podporuje silnější strany. Odlišné volební systémy poté působí různě intenzivně. Nejsou ale jediným faktorem, který ovlivňuje a formuje podobu politicko-stranického systému (Fiala 2005: 17). Oproti tomu Miroslav Novák označil volební systém za „hlavní technický faktor“ stranického systému. Principy volby mají podle něho zcela specifický vliv na systém politických stran a je s ním v těsném vztahu (Novák 1997: 59).

Giovanni Sartori blíže určil dva účinky volebních systémů. Prvním z nich je účinek, který má systém na voliče²⁷. Druhým účinkem je poté přímý vliv volebního systému na podobu stranického systému. Tento dopad se projevuje jako reduktivní a lze u něho rozeznávat různou intenzitu (Sartori 2001: 44). Při porovnávání účinků je však nutné zahrnout také aktuální podobu stranického systému (Chytilík 2005: 614).

Jeden z dalších autorů se zmiňuje rovněž o dvou typech účinků volebního systému. Douglas W. Rae určil bezprostřední a vzdálené účinky. První z této dvojice se týká především míry proporcionality určitého volebního systému. Druhý pak zahrnuje podobu stranického systému a povolební složení parlamentu vzhledem k reprezentaci různých zájmů společnosti (Chytilík 2004: 46).

Stejně tak jsou srovnávány možné výhody a nevýhody většinových a poměrných volebních systémů. Všeobecně vzato bývá u většinových volebních systémů zdůrazňována jednoduchost. Mnoho autorů se zmiňuje také o určité stabilitě stranického systému, kdy nedochází ke štěpení a fragmentaci. Z pohledu

²⁷ V tomto případě jde o omezující nebo nátlakové účinky. Teorii dále rozvádí skrze intenzitu, kterou může systém mít. Jen v krátkosti, většinové volební systémy mají velkou intenzitu omezení, naopak u poměrných systémů v čisté formě se projevuje téměř naprosté neomezení (Sartori 2001: 44).

exekutivy mohou být vytvářeny jednobarevné vlády, při čemž není zapotřebí vytvářet koalice právě z důvodu parlamentní majority. Naopak za nejméně výhodné je považována vhodnost volebního systému zejména pro homogenní společnosti. Ve srovnání s tím sleduje poměrný volební systém co možná nejpřesnější promítnutí struktury voličstva do složení parlamentu. Důraz je kladen na určitý způsob kompromisu skrze vytváření koalic a koaliční jednání. Jako nejzásadnější je poté zmíněna šance nových a menších politických stran na možnost získání parlamentního zastoupení. Avšak i u poměrného volebního systému jsou zdůrazněny jeho možné nevýhody, a to zejména přiřazování počtu hlasů a volebních výsledků (Schulz 2006).

4.1 Zavedení většinového volebního systému a jeho účinky

Charakteristickým rysem pro období zavedení většinového volebního systému ve Švýcarsku byla relativně krátká doba, během které vznikla a skrze lidové hlasování byla přijata ústava. Většinová volba byla zavedena z několika dalších důvodů, jedním z nich byla také dosavadní malá zkušenost s používáním poměrného volebního systému a stejně tak vliv liberálních a radikálně demokratických proudů (Lutz 2004: 281).

Podle M. Duvergera má dvojkolový většinový systém podporovat systém více než dvou závislých, pružných a relativně stabilních politických stran. Podle tzv. Duvergerovy hypotézy by měl všeobecně vzato vést dvojkolový systém k multipartismu. Avšak sám později dodal, že volební mechanismus nemusí sám o sobě ovlivnit podobu stranického systému, pouze vzniká jeho vlivem tendence k určitému systému (Fiala 1999: 8-9).

Ve Švýcarsku byla situace zcela specifická vzhledem k postavení FDP, jejíž vliv se promítl také do nastavení volebního systému. Jisté úpravy volebních obvodů vedly k tomu, že se ve Švýcarsku projeví účinky jako je jednobarevná, většinová vláda a podprezentování minoritních stran (Lijphart 1984: 150; Novák 1997: 133).

4.1.1 Působení stranického systému na volební systém před rokem 1918

Jak bylo zmíněno již v kapitole 2., byl ve švýcarské federaci užíván většinový volební systém mezi léty 1848 až 1918. Jeho používání a dodatečné úpravy volebních obvodů ustálily stranický systém jedné, téměř dominantní strany. Na druhou stranu docházelo ke konci století k prosazování dalších politických proudů, které zapříčinily změnu volebního systému.

4.1.1.1 Vliv vládnoucí FDP na nastavení volební praxe

Liberalní proud, ze kterého se v roce 1894 transformovala FDP, měl v polovině devatenáctého století stabilní pozici, jeho členská základna byla početná a program byl uzpůsoben nově nastalé situaci. Velkou podporu pro jeho pozici představovaly také kontakty na tehdejší ekonomická centra švýcarského hospodářského života. Jako obhájce liberalistických myšlenek se těšil široké voličské podpoře (Hloušek 2005: 329).

Díky majoritnímu postavení v dolní i horní komoře parlamentu se strana zasadila o zamítnutí návrhů na změnu volebního systému nebo jeho případnou úpravu. V některých případech dokonce docházelo k tomu, že návrh nebyl zařazen do programu k parlamentnímu projednání.

4.1.1.2 Volební obvody

Ve Švýcarsku docházelo v průběhu druhé poloviny devatenáctého století k určitým úpravám volebních obvodů v rámci decentralizace volební podpory opozičních politických sil. Dominantní politickou stranou byla upravována volební geometrie tak, aby jednotlivé oblasti, kde byli především voliči podporující opozici, byly pospojovány a zbývající zahrnuty do volebních obvodů takovým způsobem, aby opozice nedosahovala dostatečných zisků v rámci celé federace (Historický lexikon Švýcarska 2007).

Během let, kdy byl používán většinový volební systém, došlo celkem k šesti revizím volebních obvodů. I přes určitý odpor a snahy ostatních politických proudů ve vlastní prospěch se revize většinou odehrávaly „pod

taktovkou“ majoritní FDP, která si skrze podobu volebních obvodů zajistila – především pak při revizi v roce 1881 – sama sobě možnosti „nadreprerentace“. I přesto si určitou reprezentaci dokázal udržet katolicko-konzervativní proud. Tehdejší rozložení volebních obvodů však bylo naprosto nepříznivé pro menší a novější politické formace, podobně jako pro sociálně demokratické skupiny (Lutz 2004: 282).

Tab. 1

Volební obvody v rámci jednotlivých kantonů v letech 1848-1917

Kantony a polokantony	1848-60	1863-69	1872-78	1881-87	1890-99	1902-17
Aargau	3	3	3	3	4	4
Appenzell-Ausserrhoden	1	1	1	1	1	1
Appenzell-Innerrhoden	1	1	1	1	1	1
Baselland	1	1	1	1	1	1
Baselstadt	1	1	1	1	1	1
Bern	6	6	6	6	7	7
Freiburg/Fribourg	2	2	2	3	3	3
Geneve	1	1	1	1	1	1
Glarus	1	1	1	1	1	1
Graubünden/Grigioni	4	3	3	3	3	1
Luzern	3	3	4	4	3	3
Neuchatel	1	1	1	1	1	1
Nidwalden	1	1	1	1	1	1
Obwalden	1	1	1	1	1	1
Schaffhausen	1	1	1	1	1	1
Schwyz	1	1	1	1	1	1
St. Gallen	4	3	3	3	5	5
Thurgau	1	1	1	1	1	1
Ticino	2	2	2	2	2	2
Uri	1	1	1	1	1	1
Vaud	3	3	3	3	3	3
Wallis/Valais	3	3	3	3	3	2
Zug	1	1	1	1	1	1
Zürich	4	4	4	4	4	4
Švýcarsko	49	47	48	49	52	49

Tabulka zpracována podle: Caramani, D (2000): *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815*. London, Macmillan Reference, str. 920

4.1.1.3 Stranický systém před rokem 1918

Stranický systém po roce 1848 byl systémem jedné strany²⁸. Ostatní politické proudy, resp. politické strany se v průběhu druhé poloviny devatenáctého století snažily překonávat určitou převahu Svobodomyšlné demokratické strany.

V této první fázi vývoje stranického systému se nejsilnějším zastáncem změny volebního systému stala strana konzervativní, reprezentant katolického směru, který se po prohře v občanské válce v roce 1848 stal pouze minoritním politickým proudem. Oficiálně založili poslanci Federálního shromáždění v roce 1882 katolicko-konzervativní frakci, z níž vznikla o třicet let později v roce 1912 další významná politická strana – Katolicko-konzervativní lidová strana (KCVP). Postavení této politické strany zcela určitě ovlivnilo přijetí poměrného volebního systému, protože po roce 1918 se strana stala významným koaličním partnerem dosud vedoucí FDP a na federální úrovni se stala druhou nejvýznamnější stranou ve Švýcarsku (Hloušek 2005: 330).

Dalším významným reprezentantem změny volebního systému a zavádění prvků přímé demokracie se stal ke konci devatenáctého století proud sociálně demokratický. Ten se profiloval ze švýcarského dělnického hnutí a navazoval na jeho činnost. V roce 1888 byla na federální úrovni založena Sociálnědemokratická strana Švýcarska (SPS). Tato politická strana však zastávala na federální úrovni až do roku 1918 pouze druhořadé postavení a její vliv nebyl velký (Hloušek 2005: 330).

Sociální demokracie však začala nabírat na své důležitosti především díky několika významným faktorům, které se ke konci devatenáctého století začaly projevovat. Nejen vzrůstající počet obyvatelstva, ale také stále se rozšiřující industrializace dopomohly sociálně demokratickému proudu získat více sympatizantů a postupně obohacovat svou členskou a voličskou základnu. Pro sílící politický proud však začal převažovat zejména jeden hlavní cíl, a to

²⁸ Svobodomyšlná demokratická strana byla na celostátní úrovni zapsána v roce 1894. Do té doby představovala sice vládnoucí sílu ve švýcarském politickém systému, avšak nebyla nijak uceleným subjektem. Byla jakýmsi volnějším uskupením zástupců svobodomyšlných, radikálních, demokratických a liberálních skupin (Hloušek 2005: 329).

dosažení parlamentního zastoupení odpovídající skutečné politické „náladě“ švýcarského obyvatelstva. Tomuto bodu programu nově vznikajících a formujících se stran však bránil většinový volební systém, který nedovoloval získat odpovídající počty mandátů v dolní komoře parlamentu²⁹ (Lutz 2004: 283).

Tab. 2

Zastoupení politických stran a proudů ve Federálním shromáždění před první světovou válkou v roce 1912

	Národní rada	Stavovská rada	Federální shromáždění
Svobodomyšlná demokratická strana	112	25	137
Švýcarská konzervativní lidová strana	38	16	54
Sociálnědemokratická strana	17	1	18
liberálně demokratický proud	13	1	14
sociální proud ³⁰	4	1	5
bez stranické příslušnosti	4	0	4
neobsazená místa	1	0	1
celkový počet mandátů	189	44	233

zdroj: Švýcarský parlament 2007 (<http://www.parlament.ch/ra-fraktionen-statistik-1912.xls>)

²⁹ Rozhodujícím faktorem se stala zhoršující sociální situace během první světové války. Nedostatečné sociální zabezpečení přivádělo stále více voličů k sociální demokracii. Počet jejich voličů vzrostl mezi lety 1911 až 1917 z 80,000 na bezmála dvojnásobek. To znamenalo současně nárůst počtu hlasů pro změnu volebního systému (Lutz 2004: 286).

³⁰ Šlo zejména o menší politická uskupení patřící k sociálnímu proudu.

4.1.1.4 Pokusy menšinových politických stran o prosazení změny

Vzhledem k odmítavému postoji FDP vůči jakýmkoliv změnám, byť jen sebemenším, které by se týkaly úprav volební geografie, a tím pádem nemožnosti prosadit změny parlamentní cestou, se rozhodly menšinové politické strany³¹ k prosazení změn skrze vyvolání lidové iniciativy. Tyto strany vytvořily alianci pro volební reformu (Lutz 2004: 284).

Tato aliance však již od počátku vyvolávala určitou skepsi. Zatímco některé levicově zaměřené strany viděly budoucnost pro růst jejich vlivu v prosazení a zavedení přímé volby do Spolkové rady, jiné politické strany levicové části spektra chtěly získat většinu v parlamentu za používání většinového volebního systému, celková obměna volebního systému by byla tedy „nevítaná“. Oproti tomu konzervativní katolíci nebyli s to důsledně prosazovat zavedení poměrné volby, zejména pak vzhledem ke skutečnosti, že v některých, převážně katolických kantonech, dosahovali většinové podpory. Největší míra nerozhodnosti se objevila tedy u katolického proudu, který kalkuloval, zda změna volebního systému nebo prosazení volební reformy jejich stranu spíše nepoškodí ve prospěch zisků sociální demokracie. Nakonec strana návrh změny podpořila, avšak k otázce zavedení přímé volby členů Spolkové rady však zůstala neutrální (Lutz 2004: 284-285).

K výraznému posunu v postoji došlo později u Konzervativní lidové strany, která se při druhé lidové iniciativě postavila na stranu odmítající poměrnou volbu. Strana se obávala možných ztrát na kantonální úrovni v katolických oblastech.

4.1.2 Rok 1918 a události, které mu předcházely

Na přelomu století docházelo k vyostření situace. Dosavadní většinový systém nahrával FDP, která měla širokou podporu ve většině volebních obvodů, nebo alespoň v těch, které byly vícemandátové. Na parlamentní půdě se objevilo ke konci devatenáctého století několik návrhů pro zavedení poměrného volebního

³¹ V tomto období se jednalo zejména o levicově zaměřený proud zastoupený sociálními a socialistickými uskupeními a pravicový, který reprezentoval katolicko-konzervativní proud.

systemu. Někteří zastánci se vyjadřovali pro omezené hlasování (*limited vote*), ostatní podporovali zavedení poměrného volebního systému. Všichni se však shodovali na tom, že teprve zavedení poměrného volebního systému umožní reálnou a spravedlivou reprezentaci, která zaručí rovnost a skutečnou demokracii (Lutz 2004: 283).

Snahám o prosazení jiného volebního systému, který by zaručil reprezentaci také pro ostatní a nově vznikající politické strany, však předcházelo několik významných kroků.

Nové, „masové“ strany stále častěji usilovaly o možnost reprezentace na federální úrovni. První pokusy odkazují na neúspěšné parlamentní návrhy, které byly díky většině FDP v Národní radě zamítány³². Jako odůvodnění tohoto odmítavého postoje bylo většinou odkazováno na skutečnost, že je „spravedlivé“ používat v demokratickém státě takový volební systém, který posiluje pozici hlavní politické strany či síly v zemi. Společně s touto argumentací uváděla nezřídka FDP také svou historickou váhu vzhledem ke vzniku švýcarského státu v roce 1848 (Lutz 2004: 283).

Po odmítnutí parlamentních návrhů zůstala druhou možností lidová iniciativa, která, pokud by byla úspěšná, mohla „vyvolat“ referendum o ústavní změně. V případě přijetí referenda by se musel parlament podrobit vůli lidu navzdory jeho dřívějšímu usnesení či rozhodnutí. Proto zcela novou fází v prosazování změny volebního systému zaznamenalo zakotvení institutu lidové iniciativy do ústavy v roce 1891 (Lutz 2004: 283-284).

První lidová iniciativa týkající se zavedení poměrného volebního systému do Národní rady se konala 4. listopadu 1900 (Kaufmann et al. 2005: 190) a byla vyvolána jako pokus o vyhlášení referenda. V případě první lidové iniciativy byla v čele vedení kampaně FDP. Strana spolu s médii vedla boj v duchu ostré

³² Ještě v roce 1912 měla FDP 112 mandátů v Národní radě z celkových 189 obsazených. Rok před zavedením poměrného volebního systému, tedy 1917, to již bylo „jen“ 102. V roce 1919 se tento poměr změnil, kdy při použití poměrného systému získala FDP již pouze 63 a celkovou parlamentní většinu tak definitivně ztratila (Švýcarský parlament 2007).

rétoriky proti poměrné volbě a FDP voličům přímo doporučovala hlasovat proti. Lidová iniciativa skončila odmítavým postojem vůči změně³³.

Druhá lidová iniciativa následovala o deset let později, a to 23. října 1910 (Kaufmann et al. 2005: 190). Pro druhou lidovou iniciativu, jejímž „agitátorem“ se stali sociální demokraté, byla příznačná větší podpora již při sbírání potřebných podpisů pro její vyvolání³⁴. Debaty na parlamentní půdě ovšem probíhaly za podobných okolností, jako při předchozím hlasování. Iniciativa však skončila oproti dřívějšímu pokusu jen velmi těsným odmítnutím³⁵.

Během roku 1913 se několika opozičním skupinám, opět pod vedením Sociálnědemokratické strany, podařilo získat potřebný počet podpisů pro vyvolání nového hlasování. V důsledku propuknutí první světové války se však FDP znovu postavila proti a možnost lidové iniciativy byla pozastavena (Lutz 2004: 286).

Teprve až rok 1918 představoval pro švýcarskou federaci období velkých změn a zvrátů. Do politického dění se snažila zasáhnout především sociální demokracie. Ta společně s odborovým svazem založila „Oltener Aktionskomitee“, která vydala výzvu ke generální stávce. Tou zaštitila svých devět požadavků, mezi nimiž také zavedení poměrného volebního systému pro volby do Národní rady a aktivního a pasivního práva pro ženy. Po ultimátu Spolkové rady byla stávka odvolána, její vliv se však projevil při následné lidové iniciativě (Sociálnědemokratická strana Švýcarska 2007).

Ke konci války se FDP stále snažila zabránit nové lidové iniciativě skrze parlamentní půdu tím, že nezařazovala iniciativu do parlamentních diskuzí, což bylo nutné. Neustálý tlak za strany sociální demokracie a médií zapříčinil, že FDP přestala iniciativě o změně volebního systému bránit (Lutz 2004: 286-287).

³³ Z celkových 58,8% hlasujících občanů se vyjádřilo 169,008 pro a 244,666 proti změně volebního systému z většinového na poměrný. Z hlediska hlasů jednotlivých kantonů však již nebyl výsledek tak přesvědčivý – 11,5 kantonů proti a 10,5 kantonů pro (Lutz 2004: 285).

³⁴ Počet překročil požadovaných 50,000 téměř třikrát počtem 143,152 hlasů (Lutz 2004: 286).

³⁵ Za účasti 62% všech oprávněných osob volilo 265,194 lidí proti a 240,305 pro. Na úrovni volby kantonů vyjádřila většina svou podporu změně (Lutz 2004: 286).

V řadě již třetí lidová iniciativa se konala 13. října 1918 a byla přijata³⁶. Poté následovalo referendum o schválení přijetí pozměněného znění federální ústavy (Kaufmann et al. 2005: 1919).

Tab. 3

Zastoupení politických stran v roce 1918 před parlamentními volbami

	Národní rada	Stavovská rada	Federální shromáždění
Svobodomyšlná demokratická strana	101	23	124
Švýcarská konzervativní lidová strana	40	16	56
Sociálnědemokratická strana	19	1	20
liberálně demokratický proud	13	2	15
sociální proud	6	1	7
bez stranické příslušnosti	7	0	7
neobsazená místa	3	1	4
celkový počet mandátů	189	44	233

zdroj: Švýcarský parlament 2007 (<http://www.parlament.ch/ra-fraktionen-statistik-1912.xls>)

³⁶ Výsledek byl více než přesvědčivý. Při celkové účasti 49,6% oprávněných voličů hlasovalo ve prospěch změny 299,550 (tedy 67% z celkového počtu hlasů) a proti bylo již jen 149,035 (33%). Stejně tak většina kantonů (17 kantonů a 5 polokantonů) vyjádřila svůj souhlas, proti byly 2 kantony a jeden polokanton (Kaufmann et al. 2005: 148).

4.2 Poměrný volební systém a jeho účinky

Poměrný volební systém se pokusil přiblížit ve své práci A. Lijphart, který preferuje právě tento typ volebního systému vzhledem k zajištění stability. Mezi nejdůležitější účinky poměrných volebních systémů zařadil především jejich schopnost zachovat spravedlivé zastoupení zájmů menšin. Stejně jako za velmi podstatné považuje podporu multipartismu a koaličních vlád. Poměrný systém volby také vytváří podmínky pro určitou kooperaci elit (Chytilík 2004: 104-105).

Stejně tak se snažil o popsání dopadu poměrného volebního systému ve své práci M. Duverger skrze jeden z jeho „zákonů“: poměrná volba vede k vícestranickému systému s tuhými, nezávislými a stabilními stranami (Fiala 1999: 8; Chytilík 2005: 610). Podle Duvergovy analýzy by poměrný systém měl „udržet existující mnohost stran“. Určitou tendencí poměrného volebního systému je vznik nových, především menších stran (Novák 1997: 134).

4.2.1 Poměrný systém ve švýcarském prostředí

Přechod z většinového volebního systému na poměrný volební systém představoval největší ze změn, kterými švýcarská federace prošla po první světové válce. Vývoj politicko-stranického systému se následně odvíjel od této změny. Pro připomenutí - ve Švýcarsku došlo k přechodu z dvojkolového většinového volebního systému k poměrnému listinnému volebnímu systému s volnou kandidátkou. Poměrný volební systém se vyznačoval několika specifiky, které se týkaly především možnosti voličů ovlivnit stranické kandidátky skrze škrtnání, kumulování a panašování, či dokonce vytvořit kandidátku vlastní, a to bez ohledu na stranickou příslušnost jednotlivých kandidátů. Tyto úpravy volební praxe měly vést především k tomu, aby mohl volič vyjádřit své preference bez omezování.

Je vhodné zmínit, že švýcarská federace je multilingvální stát, v jehož prostoru přicházejí do kontaktu čtyři jazykové skupiny. Stejně tak jde o různost v náboženském vyznání, kdy na území Švýcarska existovaly převážně katolické či protestantské kantony. S ohledem na výše zmíněná specifika tohoto spolkového státu byl přijat poměrný listinný systém v takové podobě, v jaké je

užíván bez větších rozdílů až do současnosti a jehož primárním cílem má být zastoupení minoritních skupin a segmentů v parlamentu.

4.2.2 Poměrný systém na kantonální úrovni před rokem 1918

Nastavení politického systému federace a jeho zakotvení ve federální ústavě však dovolovalo spolkovým zemím skrze jejich relativně velkou autonomii, aby poměrný systém volby prosadily a zavedly na kantonální a lokální úrovni již před rokem 1918.

Prvním kantonem, kde k zavedení poměrného volebního systému došlo, byl v roce 1890 Ticino, kde byla skrze poměrnou volbu naplňována Ústavní rada (*Verfassungsrat*) a o rok později byl přijat poměrný volební systém také pro Velkou radu (*Grossrat*). Ke konci první světové války již byl poměrný volební systém zaveden pro volby do kantonálních parlamentů v 8 kantonech a jednom polokantonu (Lutz 2004: 283; Historický lexikon Švýcarska 2007).

Významně ovlivnila zavádění poměrných volebních systémů na kantonální a lokální úrovni také lidová iniciativa z roku 1900, po jejímž ztroskotání bezprostředně zavedlo poměrný systém několik kantonů a také větších měst.

Zkušenosti určitých oblastí s výhodami poměrné volby se staly významným argumentem proti negativnímu postoji strany FDP, která však musela v závislosti na rostoucí tlak opozice ustoupit (Lutz 2004 : 279).

4.2.3 Proměny stranického systému po roce 1918

Po zavedení poměrného volebního systému na federální úrovni došlo na jednu stranu k prudkému poklesu podpory a volebního zisku dosud téměř „neomezeně vládnoucí“ Svobodomyšlné demokratické strany, na straně druhé přinesl nový systém určité změny týkající se struktury stranického systému.

FDP již nebyla po roce 1919 stranou držící parlamentní majoritu a to indikovalo mimo jiné i přeměnu švýcarského stranického systému na

multipartismus³⁷. Stranický systém zaznamenal tedy v důsledku změny volebního systému z většinového na poměrný zásadní transformaci struktury, a to za stranického systému s jednou téměř „dominantní“ politickou stranou na pluralitní stranický systém se čtyřmi relevantními stranami na federální úrovni. Volby potvrdily definitivní konec většinové vlády FDP, která trvala téměř 70 let.

Rostl význam sociálních stran, a to nejen díky společenským problémům, které nastaly po skončení první světové války, ale také díky nově zavedenému mechanismu volby, který umožňoval získat větší zastoupení v parlamentu³⁸.

Výsledky voleb, kdy byl poprvé použit poměrný volební systém, vyjadřovaly skutečné rozložení podpory mezi voliči. Zatímco v předchozích volbách v roce 1917 získala FDP většinu a obsadila 102 mandátů v Národní radě a 24 ve Spolkové radě, v následujícím období znamenal zisk 28,8 % hlasů „pouze“ 63 mandátů v Národní radě. Dosud opoziční Sociálnědemokratická strana, která se poté profilovala jako umírněná, mohla díky zisku 23,5% obsadit 41 poslaneckých mandátů. Stejný počet připadl také Konzervativní lidové straně. Čtvrtou pozici zaujímala Rolnická, živnostenská a měšťanská strana se ziskem 15,3%, získala tak 25 mandátů v Národní radě. Ostatní politické strany, které získaly dostatečný počet hlasů pro vstup na parlamentní půdu, získaly pod 10 mandátů³⁹.

FDP ztratila svou pozici a bezprostředně po volbách vstoupila do koalice s Konzervativní lidovou stranou⁴⁰. O deset let později byla do této koalice integrována také Strana rolníků, živnostníků a občanů (Lutz 2004: 280). Nejsilnější parlamentní frakcí zůstala FDP. Druhou nejsilnější frakcí v Národní radě se stala Sociálnědemokratická strana Švýcarska, za ní následovala Konzervativní lidová strana.

³⁷ Švýcarský multipartismus kolísal v průběhu dvacátého století mezi umírněným až k polarizovanému. Období této nestability bylo zakončeno v roce 1959, kdy byl přijat nový mechanismus pro vytváření spolkové vlády – magická formule (Hloušek 2005: 329).

³⁸ V přímé souvislosti se zavedením poměrného volebního systému bylo vytvoření a vznik Strany rolníků a občanů (Lutz 2004: 280).

³⁹ Výsledky voleb a počty obsazených mandátů čerpány z: Švýcarský parlament 2007 (<http://www.parlament.ch/homepage/in-statistiken-tabellen.htm>).

⁴⁰ Dosavadní aliance pro volební reformu, kterou uzavřela Konzervativní lidová strana s levicově orientovanými formacemi, ztroskotala. Nynější aliance s FDP byla zaměřena proti levicovým stranám (Lutz 2004: 287)

Tab. 4

Zastoupení jednotlivých politických stran po volbách v roce 1919

	Národní rada	Stavovská rada	Federální shromáždění
Svobodomyšlná demokratická strana	63	23	86
Švýcarská konzervativní lidová strana	41	17	58
Sociálnědemokratická strana	41	0	41
liberálně demokratický proud	25	1	26
sociální proud	9	2	11
bez stranické příslušnosti	7	1	8
neobsazená místa	3	0	3
celkový počet mandátů	189	44	233

zdroj: Švýcarský parlament 2007 (<http://www.parlament.ch/ra-fraktionen-statistik-1912.xls>)

Tab. 5

Zisky politických stran při parlamentních volbách v roce 1919⁴¹

	Počet hlasů v %
Svobodomyšlná demokratická strana	28,85 %
Švýcarská konzervativní lidová strana	20,97 %
Sociálnědemokratická strana	23,46 %
Živnostenská, rolnická a měšťanská strana	15,33 %
Liberální strana Švýcarska	3,81 %
Demokraté	1,96 %
Evangelická lidová strana	0,8 %
zbývající	4,8 %

zdroj: Švýcarský parlament 2007 (<http://www.parlament.ch/wa-rn-nationalratswahlen-waehlerstimmen-1919.xls>); Caramani 2000: 922

⁴¹ Zavedení poměrného volebního systému mělo vliv také na samotné voliče. Účast ve volbách do Národní rady byla přes 80% (80,4% voličů) a od té doby zůstala tato hranice nepřekonána (Švýcarský parlament 2007).

Po zavedení poměrného volebního systému ve Švýcarsku bylo poukazováno především na jednu skutečnost, která vypovídala proti jeho používání, a to počátek větší stranické fragmentace (Lutz 2004: 288). Na druhou stranu došlo k reprezentaci širšího počtu segmentů švýcarské společnosti. Na parlamentní půdě se dostaly do té doby opoziční elementy, které se poté staly významnou součástí švýcarského stranického systému⁴².

4.2.4 Volební obvody po roce 1918

Spolu s přijetím poměrného volebního systému došlo k výrazné změně v dosavadním rozložení volebních obvodů. Jejich počet byl redukován ze 49 na konečných 25, což korespondovalo s počtem spolkových zemí⁴³. Po roce 1919 se až do voleb v roce 1928 počet reprezentantů omezoval podle stejného kritéria, jako tomu v období používání většinového volebního systému – na každých 20,000 občanů připadal jeden poslanec. Celkový počet členů dolní komory parlamentu byl po volbách v roce 1919 v závislosti na toto měřítko 189⁴⁴ (Caramani 2000: 910-911).

4.2.5 Vliv poměrného volebního systému na složení Spolkové rady

Ve Spolkové radě zasedali před zavedením poměrného volebního systému téměř výhradně členové FDP⁴⁵. Po parlamentních volbách v roce 1919 získala Konzervativní lidová strana další místo ve vládě, disponovala nyní dvěma ministerskými posty a stala se tak nejvýznamnějším koaličním partnerem FDP. Poté, co byla přibrána ještě Strana rolníků, živnostníků a občanů, vytvořily tyto

⁴² FDP zastupovala sekulární okruh voličů soustředěný zejména ve městech. Na druhé straně SVP vystupovala jako reprezentant „venkovských“ voličů. SPS hájila zájmy „pracující třídy“. A konečně CVP se nesoustředila pouze na katolické voliče, ale formovala také „spolkovou periferii“ (Linder – Steffen 2006: 9-10).

⁴³ Po vytvoření kantonu Jura v roce 1979 odtržením od kantonu Bern se počet volebních obvodů ustálil na dnešních 26.

⁴⁴ Postupným navyšováním (v roce 1931 jeden reprezentant na 22,000 občanů, v roce 1955 na 24,000) bylo od roku 1962 voleno 200 reprezentantů do Národní rady. V současnosti připadá jeden zástupce na zhruba 35,000 občanů.

⁴⁵ Teprve v roce 1891 získala Konzervativní lidová strana jeden ministerský post.

tři vládní strany jakýsi „občanský blok“, který stál v čele Spolkové rady až do roku 1959, kdy byla přijata magická formule⁴⁶ (Hloušek 2005: 330).

4.3 Stranický a volební systém od roku 1959

Po roce 1959 nedošlo ve volební praxi ve Švýcarsku k žádné zásadní změně a volební systém je používán bez velkých zásahů od svého přijetí a zavedení od roku 1919. Jeho vliv na stranický systém je patrný zejména ve vztahu k fragmentaci a ke vzniku nových politických stran, které se konstituovaly zejména vzhledem k situaci ve společnosti. Programy nových stran se snaží zahrnovat především aktuální témata a tím získat voliče na svou stranu. Nejsilnější, vládní politické strany na to však reagují nejrozličnějšími úpravami stranických programů.

Po roce 1959 začalo pro švýcarský stranický systém jakési třetí a prozatím poslední vývojové období. Důležitým prvkem byl nyní již stabilně zavedený a používaný poměrný volební systém pro volby do dolní komory, stejně jako jeho úpravy. Zřejmě nejzásadnějším krokem se v tomto roce stalo přijetí magické formule, jejíž mechanismus se osvědčil jako spolehlivý až do roku 2003, kdy bylo upraveno přerozdělení míst v závislosti na výsledku voleb v tomtéž roce (Kaufmann et al. 2005: 54–55). Magická formule zaručila pro švýcarský politický systém naprosto typický jev a tím je velká vládní koalice.

Pro politický systém Švýcarska ve dvacátém století však zůstává poměrně důležitým faktorem princip konkordance a konsensu. I přes určité posuny na politické ose nedošlo k výraznější polarizaci a vyhraněnosti určitých politických subjektů.

Po přijetí „magické formule“ pro naplnění sedmičlenné Spolkové rady se Sociálnědemokratická strana posunula programově více ke středu. Po vstupu do velké vládní koalice (kam přistoupila jako poslední člen k Svobodomyšlné demokratické straně, Konzervativní lidové straně a Švýcarské lidové straně) poupravila také svůj stranický program.

⁴⁶ Výjimku tvořilo období mezi lety 1943-1953, kdy získala Sociálnědemokratická strana Švýcarska jedno místo v sedmičlenné Spolkové radě.

Z celkového hlediska se stal švýcarský stranický systém relativně ustáleným. V čele se udržely čtyři nejsilnější vládní strany, které své pozice na politické ose neměnily.

V sedmdesátých letech došlo k určité změně a v jistém ohledu k určitým polarizačním tendencím stranického systému. Zejména otázka imigrace a imigrační politiky se stala silným okruhem témat pro strany, které se profilyovaly napravo od politického středu. I přesto však švýcarský systém zůstal ve srovnání s ostatními státy v evropském regionu relativně stabilním (Hloušek 2005: 332).

Závěr

Změna volebního systému byla ve Švýcarsku předznamenána mnoha událostmi, stejně jako příznačným postojem opozičních politických stran.

Když byla pro volby do dolní komory parlamentu zavedena většinová volba v roce 1848, neexistoval de facto mimo vítězného radikálně-demokratického proudu a menšinového konzervativně-katolického proudu žádný jiný politický subjekt či hnutí, které by se postavilo proti. Až ke konci devatenáctého století došlo ve Švýcarsku, stejně jako v ostatních evropských státech, k pozvolné transformaci dosavadních hnutí v politicky organizované celky. Tento fenomén se stal jednou z hlavních příčin procesu k dosažení změny volebního systému či volební reformě.

Většinový volební systém, který byl ve švýcarské federaci užíván v letech 1848 až 1918, zvýhodňoval Svobodomyšlnou demokratickou stranu, která se vůči změně postavila odmítavě. Během tohoto období docházelo k určitým úpravám průběhu voleb. Definitivním zvratem byl nový volební systém, který je v podobě, ve které byl zakotven v ústavním textu z roku 1918, používán do současnosti.

Stranický systém se začal formovat rovněž po roce 1848 a jeho prvotní podoba byla podmíněna specifickým vývojem společenského rozvoje a politického růstu určitých „skupin“ obyvatel. Zatímco do roku 1918 se jednalo v případě švýcarské federace spíše o systém s jednou dominující stranou, po změně volebního systému se stranický systém transformoval do podoby multipartismu.

Vzájemný vztah obou systémů se projevil před, ale rovněž také po roce 1918. Naprosto charakteristickým znakem období, které bezprostředně předcházelo roku 1918, byl tlak nejen ze strany menšinových formací, ale také skrze média a zejména ze strany veřejnosti. Švýcarské obyvatelstvo bylo velmi popuzeno „neschopností“ FDP reagovat na špatné sociální podmínky, které vyplývaly pro mnohé občany v souvislosti s první světovou válkou. S ohledem na tyto události se začaly konsolidovat nové politické subjekty, které se po roce 1918 staly významnými aktéry ve švýcarském politickém systému.

O celém průběhu interakce lze říct, že se před rokem 1918 výrazněji projevoval rozvíjející se stranický systém vzhledem k systému volebnímu. Naopak po roce 1918 došlo k transformaci systému s jednou stranou na multipartismus díky poměrnému volebnímu systému, který umožnil získat parlamentní zastoupení také menším politickým subjektům.

Použitá literatura

1. Caramani, D (2000): *The Societies of Europe. Elections in Western Europe since 1815*. London, Macmillan.
2. Fiala, P. (1999): *Vliv volebního mechanismu na politický systém*, in: Klíma, M. (ed.) (1999): *Možnosti úpravy či reformy volebního systému v ČR*. Praha, Vysoká škola ekonomická, str. 7-21.
3. Hloušek, V. (2005): *Švýcarsko*, in: Strmiska, M. – Hloušek, V. – Kopeček, L. – Chytilík, R. (2005): *Politické strany moderní Evropy*. Praha, Portál.
4. Chytilík, R (2005): *Podněty a výsledky: volební a stranické systémy v evropských zemích*, in: Strmiska, M. – Hloušek, V. – Kopeček, L. – Chytilík, R. (2005): *Politické strany moderní Evropy*. Praha, Portál.
5. Chytilík, R. (2004): *Zkoumání volebních systémů*, in: Chytilík, R. – Šedo, J. (ed.) (2004): *Volební systémy*. Brno, CDK.
6. Jeřábek, M. (2005): *Švýcarská konfederace*, in: Dvořáková, V. a kol. (2005): *Komparace politických systémů I*. Praha, Vysoká škola ekonomická, str. 241-263.
7. Jud, M. (2004-2005): *Majorzsystem contra Proporzsystem*. Luzern, online text, dostupný na: <http://demokratie.geschichte-schweiz.ch/wahlssysteme-majorz-proporz.html>.
8. Kaufmann, B. – Büchi, R. – Braun, N. – Carline, P. (2005): *Guidebook to Direct Democracy. In Switzerland and Beyond*. Bern, Initiative&Referendum Institute Europe.

9. Koubek, J. (2007) : *Konsociační demokracie v současné perspektivě - Švýcarsko jako případová studie*, in: ČLOVĚK – Časopis pro humanitní a společenské vědy – online verze, dostupná na: http://clovek.ff.cuni.cz/pdf/koubek_studie_4.pdf

10. Kreis, G. (1995): *Die moderne Schweiz als Produkt ihrer Geschichte*, in: Spillmann, K. R. – Kieser, R. (1995): *Blickpunkt Schweiz*. Zürich, Verlag Neuer Züricher Zeitung.

11. Lijphart, A. (1984): *Democracies. Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. New Haven and London, Yale University Press.

12. Linder, W. (1997): *Das politische System der Schweiz*, in: Ismayr, W. (1997): *Die politischen Systeme Westeuropas*. Opladen, Leske+Budrich.

13. Linder, W. – Steffen, I. (2006): *Ethnic Structure, Inequality and Governance in the Public Sector in Switzerland*. Ženeva, United Nations Research Institute for Social Development.

14. Lutz, G. (2004): *Switzerland: Introducing Proportional Representation from Below* in: Colomer, J. M. (2004): *The handbook of electoral system choice*. New York, Palgrave Macmillan.

15. Lutz, G. (2006): *THE INTERACTION BETWEEN DIRECT AND REPRESENTATIVE DEMOCRACY IN SWITZERLAND*, in: *Representation. The Journal of Representative Democracy*. 42/1, str. 45-57 – online verze, dostupná na: http://www.search.unibe.ch/php/http/index.php?lang=de&type=highlight_document&docid=http%3A%2F%2Fwww.ipw.unibe.ch%2Fcontent%2Ffe2425%2Ffe2434%2Ffe3353%2Ffe3358%2Ffiles3359%2FRREP_42_01_04-

1_ger.pdf&query=Swiss+National+Elections+1848-1919&from_archive=
&

16. Novák, M. (1997): *Systémy politických stran*. Praha. Sociologické nakladatelství.
17. Rhinow, R. – Huber-Hotz, A. (1995): *Die Zukunft des schweizerischen politischen Systems*, in: Spillmann, K. R. – Kieser, R. (1995): *Blickpunkt Schweiz*. Zürich, Verlag Neuer Züricher Zeitung.
18. Sartori, G. (2005): *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu*. Brno, CDK.
19. Sartori, G. (2001): *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha, SLON.
20. Schulz-Brückner, R. (2006): *Idealtypen von Wahlsystemen*, In: *Vergleichende Politikwissenschaft* - online verze, dostupné na: (<http://www.vergleichende-politikwissenschaft.de/idealtypen.wahlsysteme.htm>).
21. Škaloud, J. a kol. (1993): *Komparace politických systémů*. Praha, Vysoká škola ekonomická v Praze.
22. Švýcarské helsinské sdružení (1994): *Breviář demokracie. Způsob fungování demokratického státu na příkladu Švýcarska*. Brno, DPG.
23. Tschäni, H. (1990): *Das neue Profil der Schweiz*. Curych, Werd Verlag.

Internetové zdroje

1. Evangelická lidová strana (Evangelische Volkspartei). 2007. *EVP v krátkosti (Die EVP in Kürze)*. Curych (<http://www.evppev.ch/index.php?id=6>).
2. Federální shromáždění – Švýcarský parlament (Bundesversammlung – Das Schweizer Parlament). 2007. *Stavovská rada (Ständerat)*. Bern (<http://www.parlament.ch/homepage/ra-sr-staenderat.htm>).
3. Federální shromáždění – Švýcarský parlament (Bundesversammlung – Das Schweizer Parlament). 2007. *Národní rada (Nationalrat)*. Bern (<http://www.parlament.ch/homepage/ra-raete/ra-nr-nationalrat.htm>).
4. Federální shromáždění – Švýcarský parlament (Bundesversammlung – Das Schweizer Parlament). 2007. *Statistiky a tabulky (Statistiken, Tabellen)*. Bern (<http://www.parlament.ch/homepage/in-statistiken-tabellen.htm>).
5. Federální shromáždění – Švýcarský parlament (Bundesversammlung – Das Schweizer Parlament). 2007. *Statistika frakcí od roku 1912 (Statistik der Fraktionen seit 1912)*. Bern (<http://www.parlament.ch/ra-fraktionen-statistik-1912.xls>).
6. Federální shromáždění – Švýcarský parlament (Bundesversammlung – Das Schweizer Parlament). 2007. *Počty hlasů podle stran od roku 1919 (Wählerstimmen nach Parteien seit 1919)*. Bern (<http://www.parlament.ch/wa-rn-nationalratswahlen-waehlerstimmen-1919.xls>).

7. Federální shromáždění – Švýcarský parlament (Bundesversammlung – Das Schweizer Parlament). 2007. *Volby do Národní rady 1919-2003: volební účast (Nationalratswahlen 1919-2003: Wahlbeteiligung)*. Bern (<http://www.parlament.ch/d/dokumentation/in-statistiken-tabellen/Seiten/wa-statistiken-diagramme-wahlbeteiligung-ab-1919.aspx>).
8. Historický lexikon Švýcarska (Historisches Lexikon der Schweiz). 2007. *Volby (Wahlen)*. Basilej: Verlag Schwabe AG (<http://www.hls-dhs-dss.ch/index.php>).
9. Historický lexikon Švýcarska (Historisches Lexikon der Schweiz). 2007. *Demokratická strana (Demokratische Partei)*. Basilej: Verlag Schwabe AG (<http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D17383.php>).
10. Křesťanskodemokratická strana (Christlichdemokratische Volkspartei). 2007. *Dějiny CVP ve zkratce (Kurze Geschichte der CVP)*. Bern (<http://www.cvp.ch/de/party/cvp-history.html>).
11. Liberální strana Švýcarska (Liberale Partei der Schweiz). 2007. *Pro Švýcarsko, které jde kupředu (Für eine Schweiz, die vorwärts kommt)*. Bern (<http://www.liberal.ch/de/qui-sommes-nous/unsere-programm.html>).
12. Sociálnědemokratická strana Švýcarska (Sozialdemokratische Partei der Schweiz). 2007. *Historie SP od roku 1838 do 2007 (Geschichte der SP Schweiz von 1838 bis 2007)*. Bern (<http://www.sp-ps.ch/index.php?id=26>).
13. Sociálnědemokratická strana Švýcarska (Sozialdemokratische Partei der Schweiz). 2007. *Stranické programy (Parteiprogramme)*. Bern (<http://www.sp-ps.ch/index.php?id=146>).

14. Spolkové instituce Švýcarska (Die Bundesbehörden der Schweizerischen Eidgenossenschaft). 2007. *Spolková vláda (Bundesrat)*. (<http://www.admin.ch/org/br/index.html?lang=de>).
15. Svobodomyšlná demokratická strana Švýcarska (Fresinnig-Demokratische Partei der Schweiz). 2007. *Die Freisinnig-Demokratische Partei der Schweiz*. Bern (<http://www.fdp.ch/page/content/index.asp?MenuID=97&ID=136&Menu=2&Item=4>).
16. Švýcarská lidová strana (Die Schweizerische Volkspartei). 2007. *Dějiny Švýcarské lidové strany (Geschichte der Schweizerischen Volkspartei)*. Bern (http://www.svp.ch/index.html?&page_id=37&node=32&level=1&l=2).
17. Švýcarská lidová strana (Die Schweizerische Volkspartei). 2007. *Volební program SVP (Wahlplattform 2007-2011)*. Bern (http://www.svp.ch/index.html?&page_id=392&node=107&level=1&l=2).
18. Švýcarští demokraté (*Schweizer Demokraten*). 2007. *Politický program pro parlamentní období 2003-2007 (Politisches Programm für die Legislaturperiode 2003–2007)*. (<http://www.schweizerdemokraten.ch/html/positionen.html>).
19. Zelení (Gruene). 2007. *Dějiny „zelených“ ve Švýcarsku (Geschichte der Grünen in der Schweiz)*. Bern (<http://www.gruene.ch/d/portrait/geschichte.asp>).

20. Zelení (Gruene). 2007. *Pozice „zelených“ (Statuten Grüne CH)*. Bern
(<http://www.gruene.ch/d/portrait/statuten.asp>).